

Xerox a šnuptychl

**LENKA
KAPSOVÁ**

překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Jak člověk pozná, že už není úplně mladý? Někdy zahlédnete v zrcadle pár vrásek nebo šedý vlas. Může se to ale přihodit i jinak – třeba když zjistíte, že používáte slova, kterým mladí nerozumějí.

Mně se to stalo nedávno, když jsem při soukromé výuce angličtiny řekla dvěma čtrnáctiletým studentům: „Tak jsem vám kluci oxeroxovala tu povídku.“ Upřeli na mě takový zvláštní pohled, chvíli mlčeli, a pak jeden povídá: „Cože jste s ní udělala?“ Myslela jsem, že se přeslechli, ale postupně vyšlo najevo, že mi opravdu nerozumějí. Byla jsem z toho tak užaslá, že jsem se s hlavou zabořenou v dlaních několikrát ujišťovala: „Vy opravdu, ale opravdu nevíte, co to znamená xeroxovat?“

Další úder přišel, když jsem malým průzkumem zjistila, že toto zvukomalebné „firemní“ slovo už nepoužívá ani většina mých vrstevníků. A to jsme se během studií něco naxeroxovali! Stále ještě luxujeme, ale už nexeroxujeme. Jediné, co můj pocit věkovitosti trochu zmírnilo, byla reakce kamaráda, který mi napsal, že jeho tatínek, dnes osmdesátník, říkal dokonce xerografovat.

Vytasila jsem na své děti slovo vercajk – nerozuměly.

Štempl?

Zalígrovat,
případně
zarýglovat? Nic.

”

Dobrá, už se nexeroxuje, v tom případě je ale potřeba poohlédnout se po alternativách. Začala jsem si v duchu probírat synonyma. Někdo říká, že jde papíry ofotit – to se ale dnes může snadno splést s digitálním fotografováním. Rozmnožit? Při tom se mi vybaví buď Ježíšův zázrak nasycení pěti tisíců, nebo výklad z učebnice biologie. Takže zbývá osvědčené, podle koncovky zřejmě z němčiny pocházející kopírovat.

Asi bych xeroxování tak neřešila, kdyby mi o pár týdnů později neřekl dvanáctiletý syn: „Mami, proč používáš některý divný slova?“ Orosilo se mi čelo a zeptala jsem se, jaká slova má na mysli. Povídá: „Třeba šnuptychl.“ Začala jsem defenzivně blekotat, že slovo šnuptychl přece zná a používá každý, ale v duchu už jsem začínala uvažovat, kde se u mě ty jazykové vykopávky berou. Zjistila jsem, že se odlupováním jazykových vrstev dá pěkně rekonstruovat rodinná historie.

Zatímco xerox je realie z mládí Husákových dětí (a u nás doma jsme díky tatínkovi, nadšenému technikovi, měli různé technické hračky typu fax nebo záznamník dříve než jiní, proto se to do nás asi více otisklo), šnuptychl je výrazně starší germanismus. Já jsem ročník 1971, můj tatínek se ale narodil už v roce 1926 a jeho otec v roce 1896, takže si přes pouhé dvě generace můžu sáhnout do 19. století. Není pak divu, že je můj slovník poněkud archaický, milý synu!

Udělala jsem pokus a vytasila na svoje děti namátkou slovo vercajk, jestli mu rozumějí – nic. Štempl? Zalígrovat, případně zarýglovat? Nic. Šraňky, foršus nebo dokonce šláftruňk už jsem se ani neodvážila zkusit. Bylo to pro mě překvapení, ale je to tak. Naši prarodiče a rodiče tato slova používali aktivně, my jim bez obtíží pasivně rozumíme a některá ještě užíváme (možná grunt, šnytílek, štamgast nebo cemr?), ale naše děti už jich většinu neznají.

Ano, můžeme být snadno ztraceni ve vlastním jazyce. Slova přicházejí a mizí. Přiznám se, že s výrazem xeroxovat jsem se už rozloučila – začala jsem se za něj stydět. Na šnuptychlu ale trvám. Má totiž jedinečný významový odstín – posmrkaný kapesník nechutně se válející na jídelním stole!